

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ "ДИДАКТИКА"

У статті аналізуються методичні засади впровадження проектної технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов на базі курсу "Дидактика" з метою модернізації змісту, форм та методів навчального процесу у ВНЗ; наводяться приклади проектних завдань, які відображають професійну діяльність вчителя іноземних мов; пропонується орієнтовний план-конспект семінарського заняття з залученням проектної роботи.

Сучасні світові та вітчизняні тенденції освіти обумовлюють необхідність підвищення вимог до готовності випускника до професійної діяльності, зокрема до майбутнього вчителя іноземних мов як плюрикультурної та плюрикультурної особистості. Процес глобалізації обумовив появу нових аспектів діяльності вчителя іноземних мов, які носять проектний характер: консультування учнів з написання грантів на навчання та дослідження; стимулювання використання учнями іншомовних джерел у процесі досліджень, ініційованих МАН України; розробка нових факультативів та спецкурсів з історії, культури та літератури країн, мова яких вивчається; створення та / або апробація підручників нового покоління; стажування та підвищення кваліфікації за кордоном; підготовки учнів до сучасного проектного характеру майбутньої професійної діяльності тощо.

Нові вимоги до постаті вчителя іноземних мов обумовлюють необхідність модернізації змісту, форм та методів навчально-виховного процесу у ВНЗ, зокрема впровадження методу проектів у процес професійно-педагогічної підготовки, а недостатня наукова розробленість проблеми зумовлює необхідність її дослідження. Застосування методу проектів та проектної технології в освітньому процесі відповідає суспільно-історичним та соціально-економічним вимогам до виховання, навчання та розвитку молоді та, передусім, особистості вчителя іноземних мов. Існує велика кількість досліджень та розробок, спрямованих на впровадження методу проектів або проектної технології в процес трудового навчання (М. Л. Пелагейченко, С. М. Яшук), іноземних мов (Е. Г. Арванітопуло, І. О. Зимня, М. Г. Лапердіна, В. В. Тітова), економіки (С. М. Кустовський), фізики (Н. І. Поліхун), навчання у вищій школі (О. О. Фунткіова), професійного навчання (Ю. М. Ковбаса, М. Р. Батіщева), але питання впровадження методу проектів або проектної технології в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів все ще потребує дослідження.

Метою даної статті є розробка методичних засад впровадження проектної технології в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов на базі теоретичного матеріалу навчального посібника *Практикум з педагогіки : Навчальний посібник : Видання 2-ге, доповнене і перероблене / За заг. ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченка. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003 (розділ "Дидактика")* [1].

Вивчення розділу "Дидактика" передбачає опанування студентами наступних тематичних блоків (в дужках вказано кількість годин, призначених навчальним планом на проведення семінарських та лабораторних занять):

- сутність процесу навчання (2);
- зміст освіти у сучасній школі (2);
- методи та засоби навчання (2);
- форми організації навчання (2);
- методична робота у школі (2);
- модульно-розвивальне навчання (2).

Згідно з розробленою моделлю впровадження проектної технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (далі ПТЗПП) [2: 93-99], для кожного тематичного блоку розроблено систему операційних цілей, підпорядкованих поетапним та стратегічним цілям професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, які відображають когнітивний, операційно-діяльнісний, аксіологічний та мотиваційний компоненти змісту професійно-педагогічної підготовки; розроблено проектні завдання відповідно до трьох етапів формування проектних ЗУН; розроблено діагностичний інструментарій з метою визначення рівня професійно-педагогічної готовності, готовності до проектної діяльності та мотивації до професійно-педагогічної та навчальної діяльності.

Проектні завдання, запропоновані студентам, поділяються на дві групи за необхідністю синтезу та узагальнення інформації курсу: міні-проекти, виконання яких розраховане на засвоєння інформації

одного блоку навчального матеріалу, та лонгитюдний проект "Сучасні проблеми дидактики", який передбачає узагальнення ЗУН з курсу "Дидактика".

Проект "Сучасні проблеми дидактики" – практико-орієнтований проект, який передбачає вивчення навчального курсу "Дидактика" з перспективи певної педагогічної проблеми сьогодення, та складання відповідних методичних рекомендацій для вчителів іноземних мов. Проблеми, які пропонуються на розгляд студентів: виділення та навчання найбільш здібних дітей; реалізація принципу диференціації освіти; розробка нових методик для учнів, яким важко навчатись; раннє вивчення іноземних мов; реалізація компетентнісного підходу в навчанні; реалізація міжпредметних зв'язків у навчанні.

Під час проходження теоретичного матеріалу теми "Сутність процесу навчання" студентам пропонується уточнити термінологію та понятійний апарат власного дослідження. Так, наприклад, студенти, які працюють над проектом "Реалізація принципу диференціації освіти", повинні уточнити термін "диференціація освіти", та співставити його з основними категоріями дидактики, а саме: проаналізувати роль диференціації навчання у визначенні мети процесу навчання; виділити внутрішні протиріччя процесу навчання, які визначають необхідність диференціації; проаналізувати вплив диференціації на процес діяльності викладання та учіння; проілюструвати вплив диференціації навчання на засвоєння ЗУН; продемонструвати відповідність диференціації принципам навчання у сучасній педагогіці тощо. Проектне завдання передбачає написання гранту на виконання педагогічного дослідження.

Під час засвоєння теоретичного матеріалу з теми "Зміст освіти в сучасній школі" студентам пропонується розглянути Державні стандарти освіти, навчальний план та навчальну програму з іноземної мови; проаналізувати проблему проектного завдання на предмет відображення в державних освітніх документах; створити навчальну програму експериментального ЗНЗ з урахуванням тематики дослідження.

Вивчення тем "Методи та засоби навчання" та "Форми організації навчання" супроводжується аналізом методів, засобів та форм організації навчання, пріоритетних для вирішення завдань проектного дослідження. Результатом проектної діяльності студентів є створення плакату-ілюстрації сучасних методів навчання з прикладами їх застосування в періодиці для вчителів іноземних мов та складання плану-конспекту уроку відповідно.

Після засвоєння теоретичного матеріалу з вищезазначених тем студентам пропонується узагальнити набуті знання, проаналізувати сучасну педагогічну періодику та скласти методичні рекомендації для вчителів іноземних мов з вирішення педагогічної проблеми проектного дослідження.

На практичному занятті з теми "Методична робота у школі" студенти проводять рольову гру "Засідання методичного об'єднання", де репрезентують результати дослідження у формі методичних рекомендацій для вчителів іноземних мов.

Таким чином, окрім лонгитюдного проекту, кожне практичне заняття з курсу "Дидактика" супроводжується міні-проектним завданням, яке залежно від складності та етапу розвитку проектних ЗУН виконується під час заняття під керівництвом викладача, самостійно під час виконання домашнього завдання, або включає обидва етапи.

Експериментальній групі було запропоновано такі проектні завдання для вивчення окремих тем курсу "Дидактика" (таблиця 1).

Таблиця 1.

Проектні завдання для вивчення окремих тем курсу "Дидактика"

Тема	Проектне завдання	Тип проекту
Сутність процесу навчання	Написання гранту на виконання дослідження	Дослідницький, практичний
Зміст освіти в сучасній школі	Складання навчального плану експериментального ЗНЗ	Практико-орієнтований
Методи та засоби навчання	Створення навчального плакату-ілюстрації системи методів навчання	Творчий, практико-орієнтований
Форми організації навчання	Складання плану-конспекту уроку	Практико-орієнтований
Методична робота у школі	Складання плану індивідуальної методичної роботи; Проведення засідання методичного об'єднання вчителів іноземних мов	Практико-орієнтований, ігровий

Таким чином, у процесі вивчення розділу "Дидактика" студенти залучаються до проектної діяльності, спрямованої на виконання усіх видів проектних завдань, передбачених ПТЗПП:

дослідницький, ігровий, практико-орієнтований та творчий. Система проектних завдань, запропонована експериментальній групі студентів, відповідає вимогам розвитку проектних ЗУН, зазначених у ПТЗПП.

Робота студентів та викладача характеризується перенесенням відповідальності за результати навчальної діяльності відповідно до технологічної карти-схеми (Схема 1).

На першому етапі впровадження ПТЗПП – навчальному – студенти прослуховують лекцію про історію методу проектів, актуальність проектної діяльності в професійному житті педагога, структуру, особливості та вимоги до проектної діяльності, вимоги до розвитку проектних ЗУН, отримують дослідницьке проектне завдання, спрямоване на підвищення рівня мотивації до вивчення дисципліни. Навчальний етап супроводжується жорстким контролем з боку викладача та поетапним аналізом спільної та індивідуальної роботи з боку викладача та студентської групи. Контроль реалізується шляхом заповнення індивідуальних та групових графіків виконання завдань проекту, опитувальників та особової картки проектних ЗУН студентів, бесід. На навчальному етапі проводиться планування проектної діяльності студентів у процесі роботи над проектним завданням "Сучасні проблеми дидактики"; виконуються навчальні проекти "Написання гранту на фінансування наукового дослідження" та "Планування навчального плану експериментального ЗНЗ", робота над якими з метою реалізації посиленого контролю викладача за процесом набуття проектних ЗУН проводиться на семінарському занятті.

На адаптаційному етапі впровадження ПТЗПП продовжується робота над лонгitudним проектом, а також виконуються проектні завдання "Створення навчального плакату-ілюстрації системи методів навчання" та "Складання плану-конспекту уроку", які є відповідно творчим та практико-орієнтованим проектами та передбачають самостійне уточнення студентами мети, визначення завдань проектної діяльності, ходу роботи, методів виконання завдань та шляхів презентації результатів. Відносно прихований контроль з боку викладача здійснюється шляхом заповнення особової картки проектних ЗУН, опитувальників, а також бесід та консультацій: викладач спрямовує студентів з метою використання на практиці вивченого теоретичного матеріалу, але вони обирають шляхи виконання завдань самостійно.

На етапі удосконалення проектних ЗУН студентам пропонується завершити роботу над лонгitudним проектом, а також виконати проектні завдання "Складання індивідуального плану методичної роботи" та "Засідання методичного кабінету". Останні два проекти є відповідно практико-орієнтованим та ігровим, та передбачають високий ступінь самостійності студентів у виборі мети, завдань, розподілі обов'язків, плануванні ходу проектної діяльності, де контроль над виконанням проектного завдання здійснюється приховано викладачем, а також у формі взаємного та індивідуального контролю, шляхом групового обговорення результатів виконаної роботи, заповнення особової картки проектних ЗУН та опитувальників.

Далі наведемо приклади організації викладачем проектної діяльності студентів під час вивчення теоретичного матеріалу курсу "Дидактика" (таблиця 2).

Тема: Сутність процесу навчання

Оперативні цілі (курсивом виділені професійно-педагогічні ЗУН, які потребують особливої уваги в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов):

Таблиця 2.

Операційні цілі вивчення теоретичного матеріалу курсу "Дидактика"

Оперативні цілі вивчення тематичного блоку	Знання	Уміння та навички	Цінності та особистісні риси
ЗПП	<i>Основних категорій дидактики, принципів навчання, основних підходів до процесу навчання;</i> • знання про зміст та цілі навчальної діяльності	<i>Вивчати та аналізувати педагогічну літературу, різні підходи до навчання;</i> • формулювати цілі та завдання навчально-виховного процесу	<i>Критичність мислення</i> • цілісність, гнучкість та логічність мислення; • інтерес до педагогічної теорії та практики; • власне ставлення до різних педагогічних концепцій і теорій

Оперативні цілі вивчення тематичного блоку	Знання	Уміння та навички	Цінності та особистісні риси
Проектні	Знання про особливості проектної діяльності; історію методу проектів;	Формувати незалежні судження; збирати та аналізувати незнайому інформацію; визначати завдання; створювати продукт, який має практичне застосування; працювати в групах; писати зрозумілий звіт про проведеної роботи	Дисциплінованість; соціальна відповідальність; інтерес до педагогічної теорії та практики

Проектне завдання: Написання гранту на проведення наукового дослідження

Вступ:

Проведення наукового дослідження передбачає чітке розуміння науковцем сутності дидактичних категорій, які відображають навчальний процес. Обґрунтування дидактичних засад проблеми визначає успішність подальшої роботи, а отже, це є вимогою для написання грантів на отримання фінансування дослідження. Прогляньте орієнтовну форму-заявку на отримання гранту для проведення фундаментального дослідження. У розділі "АНОТАЦІЯ" ви повинні провести наукове обґрунтування дидактичних засад дослідження з обраної вами теми.

ЗАПИТ

на виконання фундаментального дослідження за рахунок видатків загального фонду державного бюджету

Назва проекту: _____

Строки виконання:

Обсяг фінансування:

1. АНОТАЦІЯ (до 15 рядків)
(Короткий зміст проекту)
2. ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ (до 30 рядків)
 - Об'єкт дослідження
 - Предмет дослідження
 - Загальна фундаментальна проблема, на вирішення якої спрямовано проект
 - Конкретна фундаментальна задача в рамках загальної проблеми, вирішення якої передбачається в проекті
3. МЕТА І ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ (до 30 рядків)
4. СТАН ДОСЛІДЖЕНЬ ЗАДАЧІ (до 30 рядків)
5. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ПРОЕКТУ
6. ВИКОНАВЦІ ПРОЕКТУ

I. Прослухайте байку: які висновки щодо педагогічного дослідження ви зробили? Навіщо потрібне чітке визначення методології та термінології в дослідженні?

МУДРЕЦІ ТА СЛОН

Колись в маленькому місті жили 6 сліпих мудреців. Одного разу до міста привели слона. Мудреці захотіли побачити його, але як? Один з мудреців запропонував доторкнутися до нього. Отже, шість мудреців пішли дивитись на слона. Перший доторкнувся до його плаского вуха, яке повільно рухалось вперед-назад. "Слон схожий на віяло!" - закричав перший мудрець. Другий мудрець пощупав ноги слона. "Він схожий на дерево!" - сказав він. "Ви обидва неправі!", мовив третій мудрець, "Слон схожий на мотузку". Цей мудрець доторкнувся до хвоста слона. Четвертий мудрець взявся за бивень і заявив, що слон схожий на спис, п'ятий, упершись в бік слона, вирішив, що він схожий на високу стіну. Шостий, смикаючи слона за хобот, заявив, що він схожий на змію. Шість мудреців кричали один на одного цілу годину, і ніколи не дізнались, як виглядає слон.

II. Обговорення термінології проектів.

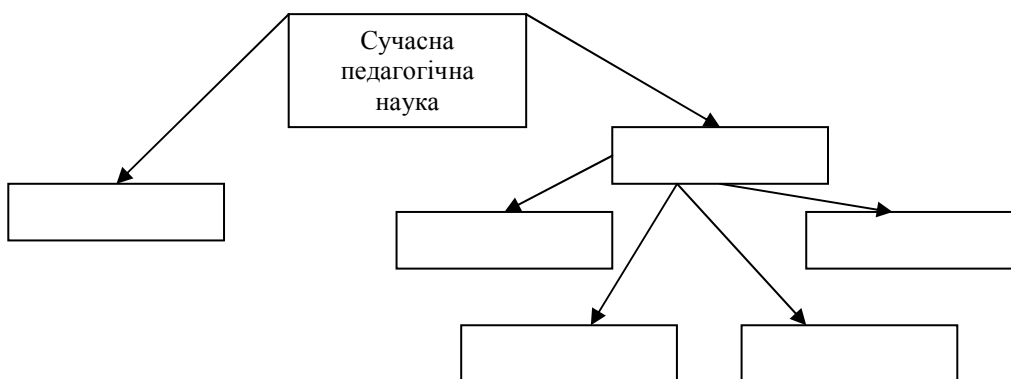

Рис 1. Місце дидактики в системі педагогічних наук

1. а) Що таке дидактика? Яке її місце в системі педагогічних наук? Заповніть схему.
- Теорія і методика виховання
Школознавство
Загальні основи педагогіки (педагогіка як наука, предмет, мета, методологія)
Історія педагогіки
Загальна педагогіка (загальні закони навчання та виховання)
Дидактика
- б) Розподіліть теми наукових досліджень за розділами педагогічної науки. Порівняйте зі своєю темою. У чому відмінність дидактики від інших розділів педагогічної науки? У чому її теоретичний та прикладний характер?
- Традиції використання театрального мистецтва у вихованні майбутніх учителів (у другій половині ХХ ст.).
 - Виховання вольових якостей в учнів середнього шкільного віку в процесі занять фізичною культурою.
 - Бізнес-освіта школярів як фактор інтеграції молоді в соціум.
 - Формування позитивного ставлення до навчання на основі взаємодії сім'ї та школи в спільній діяльності молодших школярів.
 - Навчання письмового мовлення як творчої діяльності у формі опису, повідомлення та аргументації: на старшому етапі в школах з поглибленим вивченням англійської мови.
 - Методика навчання невербальним засобам спілкування в курсі французької мови.
 - Педагогічні умови морального формування особистості старшокласників у ЗНЗ.
 - Взаємодія сім'ї і школи у прилученні учнівської молоді до української національної культури.
 - Рейтингова система оцінювання діяльності учнів.
 - Учніське самоврядування.
- в) У чому дидактична сутність вашого дослідження? (що воно описує, вивчає, з якою метою? Як у ньому виражатимуться функції дидактики?)
2. Основні категорії дослідження : заповніть таблицю "Ідеї для анотації"
- а) Що таке процес навчання? Які його особливості у межах Вашого дослідження? Яка специфіка викладання та учіння в межах Вашого проекту?
- б) Які рушійні сили процесу навчання як такого? Які внутрішні протиріччя у процесі навчання обумовлюють необхідність педагогічного дослідження в межах Вашої теми?
- в) На реалізацію яких функцій спрямований процес навчання? Уточніть специфіку функцій процесу навчання іноземних мов у школі. Яку специфіку має Ваше дослідження?
- г) Що таке мета процесу навчання? Як вона може змінюватись?
- д) Проілюструйте на власних прикладах принципи навчання в сучасній педагогіці. Які принципи знаходять реалізацію в межах Вашого дослідження?
- е) Що таке зміст освіти? Які елементи змісту освіти висвітлюватимуться у Вашому дослідженні?
- є) Які існують форми та методи та засоби навчання? Чи потребує Ваше дослідження введення нових форм навчання та залучення нетрадиційних методів навчання?
- ж) Які існують форми контролю? Які критерії ефективності навчання мають місце у Вашому дослідженні?
- з) У чому полягає сутність різних підходів до навчання? Який підхід домінуватиме у Вашому проекті?

3. Заповніть заявку та зробіть презентацію Вашого проекту для отримання гранту на проведення дослідження.

Вищезазначений проект за класифікацією є дослідницьким та практико-орієнтованим, груповим. З метою реалізації жорсткого контролю з боку викладача студенти були забезпечені картою-схемою виконання проектної завдання, яка містила поетапне планування проектної діяльності, індивідуальні та групові графіки роботи, опитувальник для аналізу діяльності окремих студентів та робочої групи (таблиця 3).

Таблиця 3.

Обґрунтування дидактичних засад дослідження

Категорія		Відображення в проекті, нотатки	
Процес навчання	Визначення		
	Рушійні сили		
	Функції	Освітня	
		Знання	
		Вміння	
		Навички	
		Виховна	
		Розвиваюча	
	Структура	Мета	
		Принципи	
		Зміст освіти	
		Методи	
		Форми	
		Засоби	
Контроль			
Інше			

Подальше дослідження проблем та перспектив впровадження проектної технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов потребує проведення формувального етапу експерименту та виявлення результативності запропонованої ПТЗПП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Практикум з педагогіки : навчальний посібник / [за заг. ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченка]. – [вид. 2-ге, доп. і перероб.]. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. – 483 с.
2. Жилиєва Ю. М. Модель проектної технології загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов / Ю. М. Жилиєва // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2010. – № 49. – С. 93–99.

Матеріал надійшов до редакції 11.10. 2010 р.

Жилиєва Ю. Н. Организация проектной работы будущих учителей иностранных языков в процессе изучения курса "Дидактика".

В статье анализируются методические основы внедрения проектной технологии профессионально-педагогической подготовки будущих учителей иностранных языков на базе курса "Дидактика" с целью модернизации содержания, форм и методов учебного процесса в ВУЗе; приводятся примеры проектных заданий, отображающих профессиональную деятельность учителей иностранных языков; предлагается примерный план-конспект семинарского занятия с использованием проектной работы.

Zhylyayeva Y. M. Organizing Project Work while Studying Didactic during Foreign Language Teachers' Training.

The article analyzes the methodology of introducing project technology of foreign language teachers' pedagogic professional training on the basis of the "Didactic" course aimed at modernizing forms, methods and content of the educational process at a university. Project tasks reflecting foreign language teacher professional activity are exemplified; the article suggests a sample seminar plan involving project work.